

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАКТИЦІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Т.Г. Черненко

ДОЗ ДПО «Інститут розвитку освіти та підвищення кваліфікації»

Проектний метод вперше був сформульований та докладно описаний американським педагогом Вільямом Кілпатріком у першій чверті ХХ століття. Кілпатрік був прихильником філософських концепцій Джона Дьюї, який виходив із того, що роль дитинства не обмежується підготовкою до майбутнього дорослого життя. Дитинство саме собою - повноцінний період людського буття. А це означає, що освіта має давати не тільки знання, які знадобляться в майбутньому дорослому житті, але також знання, вміння та навички, здатні вже сьогодні допомогти дитині у вирішенні її нагальних життєвих проблем. Іншими словами, школа - це не місце підготовки майбутніх дорослих, а місце, де дитина живе та вчиться жити у складному навколишньому світі, працювати та спілкуватися з іншими людьми, і, у тому числі, набувати необхідних знань. Щоб досягти цього, навчання має орієнтуватися на інтереси та потреби учнів та ґрунтуватися на особистому досвіді дитини.

Проект - це буквально "щось кинуте, пущене вперед". Останнім часом це слово міцно увійшло в наше життя, і асоціюється найчастіше зі сміливими та оригінальними починаннями в галузі інтелектуальної чи практичної діяльності людини, символізуючи новизну та нестандартність підходу у вирішенні завдань. Найважливішою ознакою методу проектів, що відбиває його сутність, є самостійна діяльність учнів. Вони є активними учасниками процесу навчання, а не пасивними статистами.

Головною метою Державних освітніх стандартів є виховання самостійної особистості, здатної швидко орієнтуватися в мінливих ситуаціях, знаходити і вибирати потрібну інформацію, грамотно користуватися нею, творчо підходити до вирішення проблем, а також бути активним учасником життя.

Отже, застосування проектної педагогічної технології створює умови з розвитку практико-значимого діяльнісного мислення, що дозволяє ефективно вирішувати поставлені завдання. Громадський захист своїх індивідуальних проектів формує в учнів здатність та готовність до здійснення комунікації. Свобода вибору та відповідальність за кінцевий результат ведуть до формування громадянської позиції, соціальної відповідальності перед собою, суспільством, державою.

Таким чином, проектна технологія є ефективним педагогічним інструментом для формування особистісних, метапредметних та предметних результатів навчання, що потребує ДОС.

Проект цінний тим, що під час його виконання школярі навчаються самостійно набувати знань, набувають досвіду пізнавальної та навчальної діяльності. Якщо учень отримає в школі дослідницькі навички орієнтування в потоці інформації, навчиться аналізувати її, узагальнювати, бачити тенденцію, зіставляти факти, робити висновки, то через більш високий освітній рівень легше буде адаптуватися в подальшому житті, правильно вибрати майбутню професію, жити творчим життям.

Мета проектного навчання полягає в тому, щоб створити умови, за яких учні:

- 1) самостійно і охоче набувають знання, що бракують, з різних джерел;
- 2) навчаються користуватися набутими знаннями для вирішення пізнавальних та практичних завдань;
- 3) набувають комунікативних умінь, працюючи в групах;
- 4) розвивають у себе дослідницькі вміння (уміння виявлення проблем, збирання інформації, спостереження, проведення експерименту, аналізу, побудови гіпотез, узагальнення);
- 5) розвивають системне мислення.

Застосування методу проектів під час уроків української мови та літератури, насамперед, має таку мету - підвищення практичної, навичкотворчої спрямованості змісту. У цьому пріоритет віддається

активним, інтерактивним, ігровим, лабораторним методам, дослідницької діяльності, методам творчого самовираження. Створення проблемно-мотиваційного середовища на уроці здійснюється різними формами: бесідою, дискусією, "мозковим штурмом", самостійною роботою, організацією "круглого столу", консультацією, семінаром, лабораторною, груповою роботою, рольовими іграми. Українська мова та література як навчальні предмети – плідний ґрунт для проектної діяльності. Вчителі часто стикаються з такими проблемами, як відсутність читацького інтересу серед учнів, вузький кругозір, відсутність навичок аналізу та узагальнення. Цікава робота у групах дає учням можливість відчутти предмет, здобути нові знання, а вчителю – вирішувати перераховані вище проблеми. Знання з історії, світової художньої культури - дисциплін, суміжних з літературою, - можуть і повинні допомагати в роботі над літературним проектом.

Щоб проектна діяльність була успішною, треба дотримуватися наступних правил:

1. У команді немає лідерів. Усі члени команди рівні.
2. Команди не змагаються.
3. Усі члени команди повинні отримувати задоволення від спілкування один з одним та від того, що вони разом виконують проектне завдання.
4. Кожен повинен отримувати задоволення від почуття впевненості у собі.
5. Усі повинні проявляти активність і робити свій внесок у спільну справу.
6. Відповідальність за кінцевий результат несуть усі члени команди, які виконують проектне завдання.

Метод навчального проекту - це одна з особистісно орієнтованих технологій, спосіб організації самостійної діяльності учнів, спрямований на вирішення завдання навчального проекту, що інтегрує проблемний підхід, групові методи, рефлексивні, презентативні, дослідні, пошукові та інші методики.

В основі кожного проекту лежить проблема. Метою проектної діяльності стає пошук способів вирішення проблеми. Алгоритм підготовки до запуску навчального проекту з літератури можна подати у вигляді схеми:

Навчальний проект

- Проблема проекту "Чому?" (Актуальність проблеми – мотивація)
- Мета проекту "Навіщо?" (Навіщо ми робимо проект?)
- Завдання проекту "Що?" (Що для цього ми робимо? Постановка завдань)
- Методи та способи "Як?" (Як ми це можемо робити? Вибір способів та методів, планування)
- Результат "Що вийде?" (Вирішення проблеми, очікуваний результат)

У найзагальнішому вигляді під час здійснення проекту можна назвати такі етапи:

1. Занурення у проект;
2. Організація діяльності;
3. Здійснення діяльності;
4. Презентація результатів.

Отже, виконання завдання вимагає від учнів як знання змісту твору, творчого підходу до роботи, так і організаторських, комунікативних умінь.

Подібні завдання викликають великий інтерес у учнів, пожвавлюють навчальний процес, як правило, учні добре справляються з цим завданням. А вчитель, по-перше, отримує додаткову можливість поглибити знання учнів на дану тему, тому що під час презентації своїх робіт учні аргументують вибір тих чи інших сюжетів творів, надають узагальнену характеристику головним героям. По-друге, вчитель вивчає індивідуальні здібності учнів, спостерігає за їхньою колективною діяльністю, виявляючи інтелектуальних лідерів та учнів, які потребують підтримки вчителя.

Неможливо змусити учня творити. Він сам повинен дійти бажання шукати, пробувати і помилятися. І лише той, хто готовий відстоювати своє право творити, здатний на справжню творчість, завдання ж вчителів

української мови – мотивувати учнів на цю творчість, допомогти їм робити свої маленькі, а може й великі відкриття. Як це зробити?

Ми можемо дуже довго пояснювати дитині, що таке проект, який він важливий для самої дитини, як його створити, але результату не отримати. Чому? Можливо, не створено комфортне середовище для творчої самореалізації дитини, результат якої – створення свого авторського проекту як показника своїх самостійних кроків у соціумі. А можливо, треба залучити учнів до роботи за допомогою цікавих нестандартних форм, методів та прийомів роботи. А це можна зробити за допомогою проектною технології.

Аналіз досвіду організації та проведення уроків української мови та літератури показав, що в учнів зростає мотивація, коли освоєння знань відбувається через активну взаємодію з педагогом, однокласниками, джерелами інформації, а процес придбання нових умінь ґрунтується на вже наявному досвіді. Також умовою, яка підвищує ефективність навчання, є нетрадиційна форма піднесення інформації. Адже сучасних школярів не задовольняє роль пасивних слухачів на уроці.

А проектна технологія досить широко представлена різноманітними формами продукту навчального проекту, які активізують в учнів здатність до творчої роботи та креативності: газета, журнал, альбом, фотоальбом, буклет, серія ілюстрацій, довідник, сценарій/розробка заходу/гри, пакет рекомендацій, креслення, макет, модель, колаж, гербарій, бізнес-план, стенд, виставка, оформлення кабінету, школи та ін., відеофільм, відеокліп, web-сайт, мультимедійний продукт, програмний продукт, 3D-модель та ін.[4].

Як можна використати представлені форми продукту навчального проекту на уроках з української мови та літератури?

Газета – ця форма проектною роботи учнів найчастіше використовується на предметних тижнях (наприклад, газети під назвою «Цікавинки з мови», «Сходінками знань», «У країні Лексикологія»), а

також до Дня народження чи Дня пам'яті видатного письменника (наприклад, «Цікаві факти з життя та творчості Л. Українки»).

Журнал – може бути представлений, залежно від напрямку та загальної теми проекту, розважально-пізнавальними сторінками: «Захопливі подорожі куточками світу», «Знайомство з незвичними тваринами», «Цікаві завдання», «Розшифруй циклограму», «Розв'яжи сканворд/кросворд», «Пройди тест», «Інтерв'ю із поетом/письменником/художником», «Розкажу тобі казку», «А чому?», «Поміркуй!», «Логічні завдання», «Таємниці природи/історії/тварин», «Що в імені твоєму?», «Місто ідеальних взаємин», - а також містити віршики, оповідання, комікси, конкурси та багато іншого.

Фотоальбом – доречно використовувати при вивченні особистості письменників та поетів.

Буклет - ця форма мини-проекту використовується при вивченні творчості та життєвого шляху письменника/поета, також може бути як візитна картка художнього твору, щоб заздалегідь зацікавити учнів сюжетом твору та залучити їх до прочитання тексту художнього твору, може містити розв'язання проблеми з будь-якої морально-етичної теми.

Серія ілюстрацій – використовується при вивченні художнього твору. З метою зацікавлення учнів та презентації малюнків можна створити кінострічку з ілюстрацій, попередньо з учнями відновивши хронологічний порядок подій.

Довідник – учні можуть скласти довідник з правилами та прикладами, а можливо і схемами, із вивченого розділу (наприклад, із розділів «Морфологія», «Лексикологія», «Синтаксис») або довідник літературних термінів, які вивчили за поточний навчальний рік, та використовувати для підготовки до іспиту або заліку за певним блоком вивчених тем.

Креслення – при вивченні повісті «Захар Беркут» учні за допомогою малюнка-креслення відтворюють розташування села Тухля та навколишнього середовища, яке відіграє велику роль у сюжеті твору.

Макет – дану форму проекту можна використати при виготовленні макету української хати та подвір'я на творчий конкурс до Дня української писемності.

Виставка – ця форма проекту може представляти вироби майстринь у вигляді українських дівочих віночків (при вивченні теми «Український віночок» у 5 класі), або представляти малюнки учнів з певної теми чи ілюстрації учнів до художніх творів та казок (наприклад, виставка під назвою «У світі цікавих казок»).

Таким чином, доходимо висновку, що у сучасних умовах викладач має зробити все можливе, щоб учень відчув радість від докладених зусиль, пережив успіх досягнення мети. Учень же, отримуючи теоретично обґрунтовані способи дій, знання, може самостійно виробляти подібні способи дій у незнайомих ситуаціях чи нові способи у вирішенні поставлених проблем. А вчитель коригує та регулює діяльність учнів за допомогою новітніх технологій, форм та прийомів навчання. Саме цьому сприяє проектна технологія.

Література

1. Бедерханова В.П. Педагогическое проектирование в инновационной деятельности [Текст]: Учебное пособие / В.П.Бедерханова, Б.П. Бондарев. - Краснодар, 2000. - 54 с.
2. Методические рекомендации по порядку организации, сопровождению и оценке индивидуальных проектов обучающихся 10–11 классов/ под общ. ред. В.В. Улитко. – Т.: ГОУ ДПО «ИРОиПК», 2022.
3. Метод проектов У.Х. Килпатрика. Часть1. Сущность и становление метода [Електронний ресурс] / Г.Б. Корнетов. – Режим доступу. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metod-proektov-u-h-kilpatrika-chast-1-suschnost-i-stanovlenie-metoda/viewer>

4. Муштавинская И.В. Методические рекомендации для руководителей общеобразовательных организаций и методических объединений учителей по организации проектной деятельности в рамках реализации ФГОС среднего общего образования / И.В. Муштавинская, М.Б. Сизова. – СПб: Санкт-Петербургская академия постдипломного педагогического образования, 2017. – 52 с.